

Vrienden In Flanders Fields Museum

Driemaandelijkse nieuwsbrief

Afzendadres: Documentatiecentrum,
Janseniusstraat 9, B-8900 Ieper
Afgiftekantoor 8900 Ieper 1 - P3A9021

België - Belgique
P.B.
8900 Ieper 1
BC 6308

VIFF *flash*

maart – april – mei 2010

34.1

REDACTIONEEL

Op deze plaats hadden we het al over Irak. Hoe de situatie daar onze kouwe kleren niet echt meer raakt. En zie, daar is alweer dat andere conflict, Afghanistan, dat voor nieuwskoppen zorgt. De Nederlandse regering houdt er mee op omdat hunne excellenties geen consensus konden bereiken over een verlenging van het mandaat voor de troepen van hare Majesteit in de provincie Uruzgan. De 21 dodelijke slachtoffers knagen.

42 naties bekampen de opstandige Taliban nu al meer dan 8 jaar lang. Enkele weken geleden lanceerde de Navo er een soort ultiem "Bevrijdingsoffensief" in de provincie Helmand.

Ondertussen in "Blighty" spreekt een auditrapport over de toenemende druk in de ziekenhuizen te velde en het (burgerlijk) Selly Oak Hospital van Birmingham. De regering van die andere Majesteit moet beter plannen, lezen we. De zieken en gewonden uit Irak en Afghanistan krijgen er weliswaar een "first class" kwaliteitsbehandeling. In de afgelopen twee jaar was die "goed voor" 71 miljoen pond.

Een ander onafhankelijk onderzoek heeft nu bovendien geleid tot een "vrijgeverige en doorzichtiger" compensatieregeling voor gewonde Britse strijders. Kreeg je voorheen voor slechts de zwaarste 3 verwondingen een steuntje in de rug, je zal nu voor een onbeperkt aantal verwondingen in aanmerking komen. Tientallen miljoenen ponden gaat ook dat kosten. Veel cijfers, veel leed ... Tot eer en meerdere glorie van het herstel van vrede en vrijheid?

(P.Br.)

<u>Redactie</u>	Patrick Bracke, patrick.bracke@gmail.com
<u>Verantw. uitgever</u>	Gilbert Ossieur, gilbert.ossieur@skynet.be Wieltje 11, 8900 Ieper
<u>Bijdragen</u>	Patrick Bracke, patrick.bracke@gmail.com Luc Klaps, luc.klaps@telenet.be Freddy Rottey, frottey@yahoo.com Chris Spriet, chris_spriet@hotmail.com
<u>Vorm</u>	B.AD

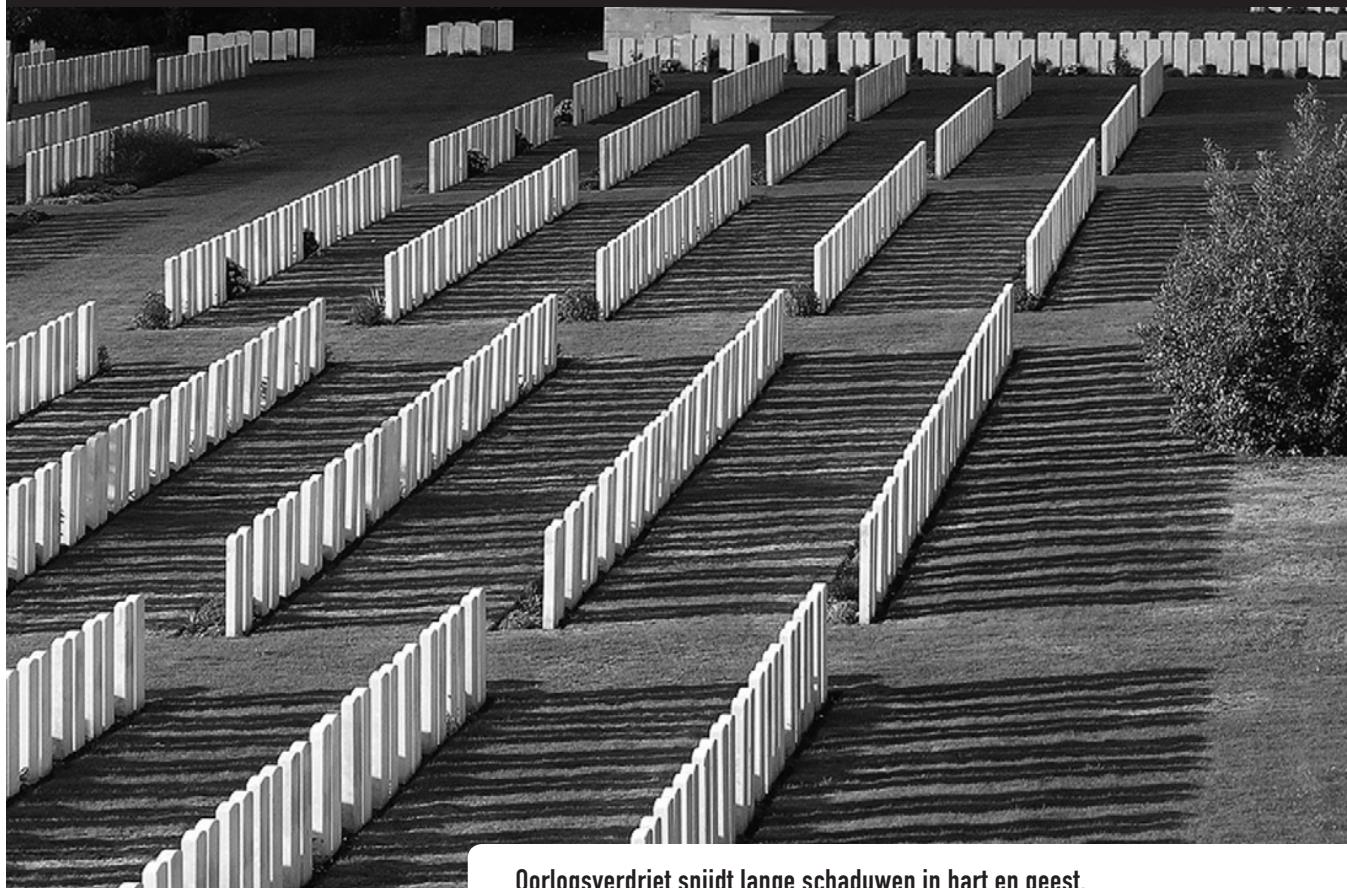
Auteurs zijn verantwoordelijk voor hun tekst. Voor gehele of gedeeltelijke overname is toestemming van de auteur vereist.

Deadline voor volgende aflevering: 4 mei 2010.

Mail uw bijdrage naar flash@vriendeniff.be

Postadres VIFF: Documentatiecentrum
Janseniusstraat 9, B-8900 Ieper
057 / 23 94 50

www.vriendeniff.be
info@vriendeniff.be

**Oorlogsverdriet snijdt lange schaduwen in hart en geest.
Etaples (F), militaire begraafplaats, november 2009.**

© 2009, Jef Hoornaert, jef.hoornaert@scarlet.be

*Deze fotorubriek staat open voor iedereen met een fotografisch oog.
Het onderwerp van de foto dient verband te houden met de Eerste
Wereldoorlog of de vredesgedachte. U kan uw foto in digitaal formaat
(minimum 300 dpi) sturen naar flash@vriendeniff.be.
Hou er rekening mee dat we de foto in grijswaarden afdrukken.*

Vrienden In Flanders Fields Museum

Tijdens de driedaagse slagveldreis naar de Somme met prof. dr. Koen Koch bezochten wij op 15 mei 2009 het Cabaret Rouge British Cemetery te Souchez (Pas-de-Calais). Van deze reis werd door mij een volledig fotoalbum op het internet geplaatst:
<http://s280.photobucket.com/albums/kk174/LUCKLAPS/>.

Cabaret Rouge

Op 26 september 1915 werd het dorp Souchez door de Franse troepen veroverd op de Duitsers. In maart 1916 werd de sector aan de strijdkrachten van het Gemenebest overgedragen. Souchez was toen volledig verwoest. "Cabaret Rouge" was de naam van een huisje gelegen naast de hoofdweg, ongeveer 1 kilometer ten zuiden van Souchez, in het plaatsje Le Corroy, vlakbij de begraafplaats.

Aan de oostkant, tegenover de begraafplaats, lagen er dugouts die in 1916 als bataljonhoofdkwartier werden gebruikt. De verbindingsloopgraven eindigden hier, waaronder een zeer lange met de naam Cabaret. De begraafplaats werd eerst gebruikt voor de oorlogsslachtoffers uit het Gemenebest vanaf maart 1916 tot augustus 1917 – grotendeels van de 47th (London) Division en het Canadian Corps – en verder met tussenpozen tot september 1918. Deze eerste gesneuvelden liggen begraven in Plot I t.e.m. V. Na de wapenstilstand werd de begraafplaats verder uitgebreid met meer dan 7.000 graven van slachtoffers van de Slagen om Arras en van 103 andere begraafplaatsen uit de regio Nord en Pas-de-Calais. Hetgeen de geschiedenis inging als de 'Slag bij Arras' was zeker één van de bloedrigste slagen uit de Eerste Wereldoorlog en de streek één van de meest bevochten gebieden in Noord-Frankrijk. Wij schrijven 9 april 1917 om half zes 's morgens toen Britten en Canadezen een laatste aanval op Duitse stellingen met zware artilleriebeschietingen uitvoerden, de heuvelruggen bestormden en de Duitsers tot terugtrekking dwongen. Er

waren enorme verliezen, aan beide zijden trouwens, maar veel terreinwinst leverde dit bloedbad niet op.

De begraafplaats Cabaret Rouge telt nu 7.655 Gemenebestgraven van de Eerste Wereldoorlog, meer dan de helft van hen zijn niet-geïdentificeerden, "Known unto God". Er ligt ook één slachtoffer van de Tweede Wereldoorlog begraven. De begraafplaats werd ontworpen door sir Frank Higginson.

Op 25 mei 2000 werden de resten van een onbekende Canadese soldaat hier ontgraven en tijdens een ceremoniële plechtigheid aan Vimy Memorial overgedragen aan de Canadese autoriteiten. Het stoffelijk overschot werd bijgezet in een graftombe van de Onbekende Soldaat en geplaatst in een sarcofaag aan de voet van de National War Memorial op Confederation Square, in Ottawa, Canada. Deze herdenkingsplaats staat symbool voor de 116.000 Canadezen die hun leven opofferden voor vrede en vrijheid.

Graf 7, Rij E, Plot 8 is de oorspronkelijke begraafplaats van deze onbekende soldaat. Aan deze 'Ancienne sculpture d'un soldat Canadien inconnu' merkten wij tijdens ons bezoek een foto van een Canadees soldaat op.

Het was zijn moeder, Sherry Clark, die samen met haar zoon een reis naar de Franse slagvelden en deze herdenkingsplaats wilde maken – de

reis was reeds drie jaar eerder gepland – die hier een foto met ontroerend bericht achterliet tijdens haar bezoek aan Cabaret Rouge in november 2007. Private Joel Vincent Wiebe, 3rd Battalion Princess Patricia's Canadian Light Infantry, sneuvelde in Afghanistan op 20 juni 2007, één dag voor zijn 23ste verjaardag. Samen met soldaat Joel Wiebe lieten ook korporaal Stephen Frederick Bouzane en sergeant Christos Karigiannis, van hetzelfde bataljon, hun leven. De drie soldaten verplaatsten zich met een kleine terreinwagen, transporteerden bevoorrading langs een hobbelige landweg, toen ze getroffen werden door een verborgen bom nabij de stad Sperwan Ghar, ten zuidwesten van Kandahar.

Tekst van het kaartje bij de grafsteen:

*"My precious angel Joel:
I can't believe I'm here son, on the trip
we thought we would take together.
Instead of the trip we planned it has
become my pilgrimage in honour of
your sacrifice to Canada. While I'm in
Normandy, Paris, Vimy Ridge, the Ypres
Salient and Prague, I pray you are with
me in spirit if not in body. I love & miss
you so much!
I'll love you forever, I'll like you for always;
As long as I'm living, my baby you'll be.
Love always,
Mom*

April 2009"

Met Googlen op internet ontdekte zij ook het "Somme fotoalbum" en schreef mij via Facebook een bericht. Ik wil dit ontzettend graag met jullie delen omdat het toont hoe belangrijk het is dat wij onze gesneuvelden blijven herdenken. Geen oorlog is het waard dat een moeder haar zoon verliest.

Hello Luc:

I hope you don't mind me searching for you on FB but I felt I had to try. I googled my son's name last night and came across the web site you had added your comments to as well as a link to a slideshow of your pictures.

I can't tell you how honoured I was to see someone else had learned my son's name and of his sacrifice and how happy it made me to see that the flag and that his picture was still there.

It still amazes me how strangers take time out of their busy days to upload pictures or find out about Joel or any soldier who served - past and present. It is gestures like these that help us families get through these difficult and sad times. We miss Joel so very much so when we hear someone else has learned his name, it does provide comfort and it helps us take one more step in our journey.

Thank you so very much, not only for taking the time to take a photo, but to post a link that will allow others to see your amazing photos, which are all very good and very interesting.

God bless you and your family.

*Respectfully
Sherry Clark,
Mother, Private Joel Vincent Wiebe (KIA
20 June 2007)*

(L.K.)

HELDENANGST.

In 1930 schreef Gabriel Chevallier zijn ervaringen uit vier jaar oorlog neer in de roman **La Peur**, een aanklacht tegen het nutteloze, het zinloze van de oorlog. In december van dat jaar schreef Le Soir over het boek: "Deze bladzijden, waarvoor de auteur tijdens de oorlog gefusilleerd zou zijn, lezen we nu met verbijstering vanwege de totale eerlijkheid. Net als de held van Remarque wil Dartremont niet doden en niet sterven. Hij koestert geen enkele haat, geen enkele ambitie, hij heeft geen enkele drijfveer..." Een Franse heruitgave uit 1951 raakte snel

vergeten, maar de roman werd in 2008 herontdekt en heel recent verscheen de Nederlandse vertaling Heldenangst. Jean Dartremont en zijn kameraad Bertrand nemen, net als zovele andere Franse jongemannen, naïef enthousiast dienst in het leger; de oorlog wordt vast een niet te missen avontuur (ik hoor de echo van leeglopende aula's aan Britse universiteiten). Chaos, onkunde, improvisatie, eindeloos wachten, blind gehoorzamen aan tegenstrijdige bevelen, een levensgrote desillusie, kortom... Jean, het alter ego van Gabriel Chevallier, raakt in 1915

gewond en keert na de herstelperiode terug naar het front. Hij is een van de gelukkigen die zijn belevenissen nog kan navertellen in dit confronterende boek dat het ook durft te hebben over wat weinigen durfden te bekennen: ze hadden angst. "Ik zal u zeggen wat in de oorlog mijn voornaamste bezigheid was, de enige die eigenlijk telt: ik was bang."

(F.R.)

Heldenangst, Gabriel Chevallier, Uitgeverij Cossee BV, Amsterdam, 2009, ISBN 978-90-5936-2659.

Ontmoetingen rond Vlaamse literatuur uit en over De Grote Oorlog, IFFM, 18, 19 en 20 november 2009.

18 november: Fragmenten uit de Eerste Wereldoorlog.

Roger Verbeke: August Van Cauwelaert (Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek 1885 - Antwerpen 1945), officier, dichter, advocaat, rechter. In 1916 gewond door granaatscherven en verpleegd in Hoogstade.

Verwonding (1916)

*Een schicht in duizlende oogen...
Een donder laag en bang;...
Ten rug, als staal gebogen,
Het gloeien van een stang.*

*De onvaste handen dwalen;
Onwillig wankt de voet;
'k Voel uit een bron drie stralen
Uitborlen van mijn bloed.*

*Plots of de zon ging dansen...
Een stem die schaterlacht...
Dan: over alle transen
De stilte, de dood, de nacht.*

(uit: *Liederen van droom en daad*, 1918)

Joris van Parys: Cyriel Buysse (Nevele 1859 - Afsnee 1932) verkent in 1916 het front. Zijn gids in de buurt van Diksmuide is een kapitein. Een zware vergissing van deze laatste doet hen onverhoeds in de vuurlijn terechtkomen.

Eensklaps hield de kapitein palstil, het hoofd luisterend half omgewend. Ik volgde zijn blik, maar voor ik tijd had om te merken wat hem zo interesseerde, had hij mij snel en krachtig in de loopgraaf neergeduwd tegen de borstwering van zandzakken en aan mijn zijde plaatsgenomen. [...] Ze hebben ons gezien, zei hij langzaam en ze schieten naar ons met geweren. Het werd een ietsje koel in mijn binnenste... [...] – Zijt ge bang? glimlachte hij een beetje spottend. – Helemaal niet! braniede ik en stelde voor, kalmpjes een sigaret op te steken. Maar nu werd hij zelf opeens heel ernstig. – Waarachtig niet! zei hij, de koker in mijn hand terugduwend. Ze zouden de rook zien en dan zitten we hier nog uren.

(Uit: *Het leven, niets dan het leven*. Cyriel Buysse & zijn tijd, p. 515-516)

Yves T'Sjoen & Els Van Damme: Daan Boens (Oostende 1893- Gent 1977), dichter, journalist, politicus, beheerder van ondernemingen. Als soldaat verbleef hij vier jaar aan het IJzerfront en was hij actief bij de Frontbeweging.

In "De loopgraaf van den Dood"

*Alleen daar loerend liggen,
tusschen prikkel-draden,
met kille hand-granaat geklemd
in klamme vuist,
de scherpe dolk gereed,
de rug met angst beladen,
wijn in den mond het fluitje schrikt
als 't riet plots ruischt.*

*Het lijf in slijk geplant, en,
om de wereld, nacht.
Het gansche wezen vol van nacht
en slijk en schimmen,
van 't regelmatig schieten,
dat, als stervens-klacht,
schel-rakelings de kogels
u om 't hoofd doet grimmen.*

*U daar te weten,
meters van uw post gedreven,
en als een levend offer
voor miljoenen man;
de dood is u vòòr 't oog,
als een schavot verheven,
en leert u 't leven kennen,
en de grens er van.*

*Alleen te zijn, en moe,
en stervling vòòr den dood, -
en koel te loeren
in het duister en de struiken,
zich steeds herzeggend
't woord dat zelfmoord u gebod,
wanneer de vreemde uw pad tot
opmarsch zou gebruiken.*

*In het geluid der kogels
en der woeste bommen,
dat oorverdoovend is,
de ratten, stil-bevreesd,
hun kreten hooren slaken,
- wijl voortaan de stomme
verwijde blikken van den
dood u branden in den geest.*

*Tot weer het leven u uit deze diepten
voert en gul weer maakt uw hand
en 't slijk weert van uw kleeren,
en zon legt op uw haar,*

*en kalm uw ziel ontroert,
daar ge in dien nacht, van mensch,
de grootste vrees, mocht leeren.*

(Uit: *Menschen in de grachten*, 1918)

Geert Buelens: Wie ervan uitgaat dat academische lucht het verstikkende gasmengsel moet zijn dat overvolle aula's vult, heeft zonder de auteur van Europa Europa! Over de dichters van de Grote Oorlog en samensteller van de bijhorende bloemlezing *Het lijf in slijk geplant*. Gedichten uit de Eerste Wereldoorlog gerekend. Quasi voor de vuist weg grasduint de heer Buelens, essayist en hoogleraar moderne Nederlandse letterkunde aan de Utrechtse universiteit op een sprankelende en onderhoudende manier in de complexe materie, want, de Vlaamse / Nederlandse oorlogsliteratuur kadert wel degelijk in een veel te weinig gekend groter Europees geheel...

19 november : Literatuur over de Eerste Wereldoorlog.

Terugblikkend op zijn werk, realiseert rasverteller Willy Spillebeen (° 1932) zich dat hij eigenlijk altijd al over oorlog geschreven heeft, maar zeker de Eerste Wereldoorlog zit diep in zijn persoon geworteld. Van huis uit (geboren in Westrozebeke, al in 1382 een slagveld) leefde hij met de verhalen uit WO1 die hij "rond de stoof" hoorde van zijn vader die timmerman was, van een oom (notoir stroper), van zijn moeder (over de vlucht Staden-Roeselare-Tielt- Staden-Lommel, een traumatische ervaring), van Victor (landbouwknecht en schurk) en van zijn schoonvader. Met de nodige vrijheid, het privilege van de auteur, stoffeert die overlevering "Vossenjacht" (1979), "De andere oorlog" (voorheen "Herinneringen aan de toekomst" (1979/1988), "Gods gouden ogen" (1998), "De heuvel" (2003), "Minnaars in waanzin" (2006).

Benno Barnard (° 1954), met de flair van de Hollander op zoek naar een nieuw vaderland, botst hier voortdurend op de Grote Oorlog. In 1998 zorgde hij voor de heruitgave van "Kinderjaren" van Norbert Edgard Fonteyne (Oedelem 1904-Veldegem 1938), een belangrijke autobiografische ontwikkelingsroman, het verslag van een puberteit in het

Duitse Etappengebied. Hij zegt sterk beïnvloed te zijn door het barokke taalgebruik ("Gedateerd? Totaal geen belemmering!") van deze door fobieën gekwelde, overgevoelige en nu bijna vergeten Vlaamsgezinde auteur en ook door het proza van Raymond Brulez (Blankenberge 1895-Brussel 1972). Buitenlandse auteurs lieten hem evenmin onberoerd: hij haalt de Duitser Gottfried Benn (1886-1956) (*) aan die als legerarts in Brussel aanwezig was bij de executie van Edith Cavell en de jood Joseph Roth (1894-1939) met het werk "Radetzky marsch" (1932). Zelf schreef hij in 2004 "Sulamiet" (bibliofiele uitgave, De Carbolineum Pers) een monoloog waarin Vlaams soldaat uit WO1 Louis Duytschaever vanuit de hemel zijn verhaal vertelt, er zelfs Francis Ledwidge ontmoet... Zijn recentste werk "Een vage buitenlander" (september 2009), het relaas van zijn anglofilie, kan uiteraard ook niet om WO1 heen.

(*) "Kleine Aster" (1912) uit de bundel "Morgue" liet een diepe indruk bij hem na.

*Ein ersoffener Bierfahrer wurde auf den Tisch gestemmt.
Irgendeiner hatte ihm eine dunkelhellila Aster zwischen die Zähne geklemmt.
Als ich von der Brust aus unter die Haut mit einem langen Messer Zunge und Gaumen herauschnitt, muss ich sie angestossen haben, denn sie glitt in das nebenliegende Gehirn.
Ich packte sie ihm in die Brusthöhle zwischen die Holzwohle, als man zunähte.
Trinke dich satt in deiner Vase!
Ruhe sanft,
Kleine Aster!*

In een haast gewijde sfeer – de zaal wordt op slag de intieme ruimte voor een esthetische ervaring – licht **Erwin Mortier** (° 1965) bijna fluisterend de sluier op en is onze gids bij een "toerke in den 'of'" van de inspiratie die tot zijn met de AKO Literatuurprijs bekroonde "Godenslaap" leidde: Edith Wharton (1862-1937) "Fighting France, from Dunkerque to Belfort" (1915), William Orpen (1878-1931)

"Onlooker in France" (1917-1919), Mary Borden (1886-1968) "The Forbidden Zone" (1929) (hij werkt aan een vertaling), Ellen Newbold Lamotte (1873-1961) "The Backwash of War" (1916) dat hij eerder als "Het kielzog van de oorlog" in het Nederlands liet verschijnen. Norbert Edgard Fonteyne, wiens virtuoze, wat barokke taalgebruik en zinsbouw ook de bewondering van deze auteur wegdragen, geniet andermaal de eer van een vermelding, naast Jozef Simons' (1888-1948) "Eer Vlaanderen vergaat" (1927), een geschiedenis van de Frontbeweging. En we onthouden: bezig zijn met romans, fictie, poëzie is zeker niet minderwaardig, geen soft tijdverlies! Mortier heeft het gezegd!!

20 november: De erfenis van een frontstreek.

Piet Chielens praat in De Boot, Drie Grachten, Houthulst met **Anne Provoost** over de verantwoordelijkheid van auteurs tegenover het erfgoed van WO1. Ik was er niet...

(F.R.)

HET BOEKENFRONT DE HANDELSREIZIGER VAN DE NEDERLANDSCHE COCAÏNE FABRIEK.

Conny Braam (° 1948) mag dan in Vlaanderen wel niet de bekendste Nederlandse schrijfster zijn, toch heeft deze mede-oprichtster en jarenlang voorzitter van de anti-apartheidsbeweging Nederland met **De handelsreiziger van de Nederlandsche Cocaine Fabriek** (oktober 2009) een spraakmakende historische roman geschreven rond weinig bekende feiten uit de Eerste Wereldoorlog: cocaïne aan het front. Wanneer Douglas Haig op 31 juli 1917 de slag om Passendale ontketent, klimt de 26-jarige Robin Ryder, onderwijzer uit Great Yarmouth, in de buurt van leper uit de loopgraven. Het duurt niet lang of door een welgemikt schot verliest hij een deel van zijn aangezicht. Na een voorlopige reparatie in Boulogne (geknoei, zo blijkt) wordt het echte werk geleverd in Queen's Hospital, Sidcup (zuidoost Londen) door de Nieuw-Zeelandse arts Harold Gillies, zowat de vader van de plastische chirurgie, samen met Henry Tonks (zie ook Pat

Barkers Life Class) die via schilderijen de reconstructie dirigeert en de beeldhouwer Francis Derwent Wood, verantwoordelijk voor de maskertjes achteraf. Bij de tandarts steelt Ryder een flesje cocaïnepoeder en neemt de benen. Deze verhaallijn kruist die van Lucien Hirschland, handelsreiziger van de Nederlandsche Cocaine Fabriek aan de Schinkelkade, later aan de Weespertrekvaart in Amsterdam (*) en zijn jongere zus Swaantje. Bedrog, zelfbedrog, liefde, verraad, gewetensconflicten, wroeging bepalen de levens van de personages in deze terdege gerechercheerde (Conny Braam bezocht o.a. ons Documentatiecentrum) en onthullende roman die een inkijk biedt in het gebruik en misbruik van een verdovings- en pepmiddel waarvan in die tijd de tragische uitwerkingen op langere termijn niet gekend waren en dat al snel na de oorlog, als nasleep, een leger buiten hun wil om verslaafde ex-soldaten op de weg naar de illegale

markt zette: een nieuwe opiumwet verbiedt particulieren immers cocaïne te bereiden, te verkopen of voor levering ter beschikking te hebben, iets wat alleen voor gerenommeerde farmaceutische bedrijven met een vergunning van de afdeling Volksgezondheid van het ministerie van Arbeid was weggelegd. Maar, zoals we weten, zijn wetten zelden waterdicht.

(F.R.)

(*) *Een staatsbedrijf dat zowel de Britten (Burroughs Wellcome met inkoper Kirkpatrick) als de centrale mogendheden (Merck met inkoper Franz Biedermann) bevoorraadt: "In oorlogstijd heeft men zijn zakenpartners noch zijn vrienden voor het uitkiezen." Ha, die Hollandse handelsgeest! In maart 1965 werd de naam Nederlandsche Cocaine Fabriek gewijzigd in NCF Holding B.V. met AKZO als moedermaatschappij.*

De handelsreiziger van de Nederlandse Cocaine Fabriek, Conny Braam, Uitgeverij Nieuw Amsterdam, 2009, ISBN 978-90-468-0675-3

Hersenspels bij een paar boeken en films

Soms slaat het woord toe als een moker, soms streelt het helend. In zijn nieuwste, Een vrouw op de vlucht voor een bericht (Uitgeverij Cossee), zadelt de Israëlische romancier David Grossman een moeder op met de obsessie dat ze haar zoon, die vrijwillig op militaire missie vertrekt, niet levend terug zal zien. Wrang thema voor wie weet dat Grossman zijn jongste zoon Uri nog tijdens het schrijven van zijn boek verliest bij een raketaanval op zijn tank in Libanon. De rouw om zijn zoon rekte het schrijfproces met anderhalf jaar. Gevraagd of dat het boek veranderde, luidde het droogjes: 'Het boek niet, de schrijver wel'.

Grossmans wedervaren roept onwillekeurige reminiscenties op aan dat van velen toentertijd. Van kunstenaar Käthe Kollwitz, van chroniqueur-soldaat Edmund Blunden, van verpleegster en feministe Vera Brittain, und kein Ende. Het meest nog van die andere vader, Rudyard Kipling, Nobellaureaat en uitgesproken pleitbezorger van het Britse imperialisme. John, 'Jack' Kiplings dood in Frankrijk op achttienjarige leeftijd blijft – men leze Geert Spillebeens Kiplings keuze - metaforisch voor de funeste kortzichtigheid waarmee een generatie zich meldde om de strijd met ervijand Duitsland aan te binden. De dag dat Kipling jr. eraan ging, liep de tol in de 7.500; aan het eind van de slag bij Loos werd er op 50.000 afgeklokt. Twee jaar later, na een vergeefse kruistocht om het lichaam van zijn zoon terug te vinden en hem alsnog het fatsoen van een begrafenissen te gunnen, gaf Kipling een stem terug aan elke tienerzoon uit een generatie die weggeblazen was: 'Als iemand vraagt waarom wij dood moesten, zeg hen: omdat onze vaders ons voorlogen.' ('If any question why we died,/ Tell them, because our fathers lied.')

Waarin dan de precieze wezenaard van oorlog ligt, zal men zich afvragen. Oorlog is noodlot, te begrijpen in de zin van 'wat voor de mens is neergelegd', spelt het etymologisch woordenboek uit. En vijand

wil zeggen 'hij die een ander haat'. Meer nog: het begrip, tegenwoordig deelwoord van 'fien', betekent niets doen tenzij haten. Of dat andere woord, gevecht, waar auteur Jorge Luis Borges in de Noorse mythologie een bevreemdende verklaring voor vond: 'een net van mannen'; mannen zitten in het net verstrikt en ze komen er om te doden en gedood te worden; wie de grond omwoelt waarin het woord wortelt, moet op onvermoede confrontaties bedacht zijn.

Maar terug naar Grossman. Ook Ora, de gesneuvelde Ofers moeder in Grossmans verhaal, heeft aanvankelijk weinig moeite met de perverse logica uit Borges' vondst. Ze brengt haar zoon zelfs naar zijn eenheid, naar de plek waar hij zal worden geofferd, al staat dat nog zo haaks op haar instincten. Het gevolg laat zich raden: ze had iets in zijn koffie moeten doen! Ze had hem thuis moeten opsluiten! Al laat Grossman zijn moederfiguur finaal kiezen voor het leven, omdat dat zo in haar aard ligt. Door de verhalen over haar leven en over haar kind, Ofer, bindt ze de dode zoon weer aan haar leven en daarmee aan hét leven.

Om dezelfde reden laat Peter Kollwitz, die na luttele dagen ook sneuvelt, verblind door eenzelfde oorlogsdrijf als die welke ook door de Britse gemoederen raasde in de aanloop tot, zijn moeder nooit meer los. In de briefwisseling van Käthe Kollwitz neemt de wordingsgeschiedenis van het beeldenpaar van de treurende ouders dertig loodzware jaren in beslag. Dag in dag uit voert een bladzijdelang schrijnend zeer de boventoon.

De lotsbestemmingen van de moeders Grossman vandaag en Kollwitz toen en pakweg Vera Brittain, Edmund Blunden of Siegfried Sassoon zijn met een onmiskenbare rechte lijn verbonden, die de lezer herkent als een menselijke lotsverbondenheid waar woorden er volstrekt niet langer toe doen. Wie zich

in Vera Brittain's Letters from a Lost Generation verdiept, raakt ook vandaag verbijsterd van de enormiteit van de slagen die een mens dient te incasseren keer op keer. Letters, een boek dat in zijn diepmenselijkheid van hetzelfde hout gesneden is als het brievenboek van Kollwitz, en naar een vertaling schreeuwt.

Klopt overigens de hypothese die David Grossman oppert, dat vrouwen tegelijk loyaler en subversiever zijn dan mannen? Loyaler, legt Grossman uit, want ze stellen het moederschap boven grotere systemen als een staat, een leger of een godsdienst. Subversiever, omdat ze meer gehecht zijn aan iets in hen dan aan structuren buiten hen. 'Maar misschien kijk ik daar te romantisch en idealistisch tegenaan', geeft de auteur in één adem toe. Al hadden ook Blunden en soms Sassoon moeite met de misdadige steriliteit van dat masculiene hokjesdenken. Waar Blunden – rabbit, angsthaas – zich bijvoorbeeld onverwacht verstout en het een van zijn superieuren plompverloren in de maag splitst: 'Waarop het neerkomt, vraag je, dat ik Brit ben? Volstaat het als ik het zo zeg: omdat ik toevallig op deze grond en niet aan die andere kant geboren ben?' Of de anders voortvarende Sassoon, die ineens oog blijkt te hebben voor de Duitse moeder die bij de haard aan een breiwerk zit te frunniken, en 'maar beter niet moet weten hoe de kop van haar zoon aan het front met iedere stap dieper in de hondsgore pap wordt gestampt'.

Oorlog als een fatum dus. Wat voor de mens onwrikbaar is weggelegd. En gevecht: zodra je in dat 'net van mannen' gevangen zit, heb je een afspraak om elkaar af te slachten. En dan David Grossman weer, vermanend: 'Dan heb je meteen een auditie voor de toekomst. Want dat zal je realiteit voor minstens de komende vijftig jaar bepalen.' Precies: in de 50 jaar na 1918 zaten 1939, en 1940-1945.

In dat geestelijke tunneldenken, die vernauwing van de ziel, ligt, vervolgt Grossman, nu net het noodlot besloten: wij deden ons part en nu is het de beurt aan onze zonen om hun part te doen. Het is exact waar Rudyard Kiplings oorlog aanvangt: 'Om alles wat we hebben en zijn / voor het lot van al onze kinderen / Sta op en ontmoet de oorlog: / de Mof staat aan de poort' ('For all we have and are, / for all our children's fate / stand up and meet the war / the Hun is at the gate.' [uit het gedicht For all we have and are]). Het is waar John McCrae zich, in tempore non suspecto en overigens met de beste bedoelingen, op verkijkt wanneer hij uit naam van de doden op het veld, oproept om de fakkels van de dapperheid 'op te vangen' en hun dood door de voortzetting van de strijd alsnog een zin te verlenen.

'Zelden vraagt iemand zich af of het niet is omdat wij ons deel hebben gedaan, dat ook de kinderen dat nu moeten doen,' luidt Grossmans antwoord aan Kipling en McCrae. 'Dat is onze tragedie: dat we denken dat dit het leven is dat voor ons is weggelegd. Dat we altijd in oorlog zullen zijn? Dat we gedoemd zijn om te doden en gedood te worden.' Als Israëli en vader van een gesneuvelde zoon is Grossman ervaringsdeskundig waar het op oorlog aankomt; toch weigert hij zich te laten knechten in de patstelling die voor McCrae en voor Kipling geruime

tijd als een evidentie gold. Door het verlies gelouterd voorziet Grossman (en Käthe Kollwitz, Blunden, Owen of burgemeester Akiba van Hiroshima) Kiplings rijpingsproces van een behartigenswaardig vervolg. Zou het niet van fenomenaal veel vredeswil of politieke maturiteit getuigen als we in staat zijn om van ons zelf schuld en verantwoordelijkheid te erkennen? Misschien wordt er wel een bron van morele kracht aangetapt als we grootmoedig elkaars lijden erkennen. 'Wat zou je verliezen door je daarvoor te verontschuldigen?,' vraagt de auteur zich af. 'Misschien valt het te overwegen dat we, voor de verandering, tijdens de onderhandelingen eens niet hun arm proberen te breken, maar veeleer werk zouden maken van oprechte dialogen, no strings attached. Het is een wapen,' geeft Grossman grif toe, 'dat wij in onze (Middenoostelijke, C.S.) regio nog niet hebben gebruikt, maar wanneer een vijand zich tot een vijand richt uit respect voor de angst van de tegenpartij, dan kon dat wel eens een immense impact hebben.'

In de kracht van dat appèl ligt de kernvisie van Grossman en wellicht van iedere vredesfilosofie die naam waard besloten. In het pleidooi voor ploegscharen in de plaats van zwaarden, voor een pragmatische gerechtigheid,

onvolkomen, kreupel, wat je wil, maar in die mate menselijk dat een internationale gemeenschap er leefbaarder op wordt. Mogelijk wordt hiermee tevens aan de kerntaak geraakt die de oorlogsdichters en -schrijvers op de schouders hebben genomen. Door erover te berichten, te vertellen en te verwerken laden ze het ogenschijnlijk toevallige detail telkens opnieuw met betekenis. Creëren ze in de wereld van de woorden een roadmap als uitweg uit het niemandsland van het vooroordeel en een pad naar een meer bewoonbare wereld. Maken ze literatuur, niet als vlucht vooruit, maar als elektriseermachine en als zelf voor de ziel.

Maken ze, bij tijd en wijle, van een boek een gebeurtenis en een lichtbaken, een moment en een monument.

(C.S.)

MENTIONED IN DESPATCHES

11 december 2009 – Ieper: de stad Ieper wil € 218.000 aanbieden voor 11 ha grond in de buurt van Hill 60 te Zillebeke. Het stadsbestuur wenst met het oog op het nieuwe IFFM dit stukje van de Ieperboog beter te ontsluiten.

25 januari 2010 – Ieper: Antoon Verschoot, de 84-jarige klaroenblazer bij de Last Post Association, ontvangt de Cultuurtrofee 2009 van de stad Ieper. Hij staat ondertussen al 55 jaar paraat onder de Menenpoort.

26 januari 2010 – Ieper: het IFFM maakt i.s.m. Westtoer bezoekerscijfers bekend. Tussen 1999 en 2009 kwamen gemiddeld jaarlijks 200.000 bezoekers over de vloer. In deze periode daalde het aantal toeristische bezoekersgroepen van 20 naar 11 %. De schoolgroepen daarentegen laten een stijging optekenen van 37 naar 47 %. Dagjesmensen uit België en het Verenigd Koninkrijk laten het afweten, resp. -39 % en -17%. Een stijging bij onze noorderburen en reizigers uit de VS, Canada, Australië en Nieuw-Zeeland compenseert gedeeltelijk deze

afname. Meer Nederlandse scholen komen naar het IFFM, het aantal Britse schoolgroepen blijft stabiel. Na de bouwvakantie 2010 starten de werken aan het nieuwe IFFM.

3 februari 2010 – Ieper: op een internationaal colloquium "Hoe 14-18 herdenken?" pleiten de sprekers voor een nog betere samenwerking tussen de voormalige Ieperse frontstreek en de sites in Noord-Frankrijk. Jaarlijks ontvangt deze regio 1,2 miljoen bezoekers.

'Gas! Aanval, bescherming, verzorging. De gasoorlog in Vlaanderen 1915-1918'

Tot 11 april 2010:
'Hondse oorlog! Dieren in de oorlog 1914-1918'

Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel
www.legermuseum.be

Tot 6 juni 2010:
Dossier tentoonstelling 'Gas! Aanval, bescherming, verzorging. De gasoorlog in Vlaanderen 1915-1918'

In Flanders Fields Museum (Belfortkamer), Ieper – www.inflandersfields.be

Tot 31 oktober 2010:
Horrible Trenches™: Terrible Trenches Exhibition.

Tentoonstelling voor jong en minder jong over het leven in de loopgraven met "experimenteermogelijkheden".
Imperial War Museum, Londen
www.iwm.org.uk

Van 25 februari tot 24 mei 2010:
'Fritz Haber'

Stripverhaal van David Vandermeulen over de Duitse Nobelprijswinnaar chemie (1918) die aan de basis lag van de chemische oorlogsvoering.
Historial de la Grande Guerre, Péronne
www.historial.org

Van 24 april tot 15 augustus 2010:
Tijdelijke tentoonstelling 'Sjouwiers voor de oorlog. Chinese arbeiders in de Eerste Wereldoorlog'

In Flanders Fields Museum (Coomanszaal/Koninklijke zaal), Ieper
www.inflandersfields.be

Tot 11 november 2011:
Passerelle van de hoop.

Met de waarheidsgetrouwe reconstructie van deze houten loopbrug of passerelle kan de bezoeker de site betreden en het 'gevoel' krijgen te wandelen doorheen een in WO 1 onderwater gezet gebied. Langs de loopbrug zijn foto's op weerbestendige kunststof te zien uit het boek "365 Foto's/Photos/Images/Bilder 1914-1918".

IJzertoren, Diksmuide
www.ijzertoren.org

We vernemen het overlijden van mevrouw Rosette Debrouwer (13 mei 1950 – 16 februari 2010) uit Ieper, en de heer Paul Vereecke (3 augustus 1944 – 17 februari 2010) uit Gent, beiden VIFF-lid. De Raad van Bestuur en het Dagelijks Bestuur bieden de families onze deelneming aan.

VOORUITBLIK / KORT

Zaterdag 27 maart 2010 vanaf 10.30 u. of om 15.00 u.: 'To one who comes now and then... een appelboom voor Francis.' Een Ierse (literaire) dag n.a.v. het planten van een appelboom aan het Francis Ledwidge monument in Boezinge.

14 mei tot 16 mei 2010: Driedaagse fronttoer: Chemin des Dames – Argonne – Verdun.

Exclusieve reis voor VIFF-leden. U ontvangt de persoonlijke uitnodiging.

26 mei tot 30 mei 2010: 'Chinese workers in the First World War'.

Internationale conferentie over de inzet van Chinese arbeiders tijdens de Eerste Wereldoorlog (Boulogne-sur-Mer en Ieper).
Meer info: <http://www.iccwww1.org/Conference-2010/Home.html>

Maandag 7 juni 2010:
11de Redmondwandeling.
U ontvangt een afzonderlijke uitnodiging.

Een uitgebreide kalender is te consulteren in het 'In Flanders Fields Magazine' van januari 2010.

www.vriendeniff.be - info@vriendeniff.be

Vrienden In Flanders Fields Museum